

Slovenská technická univerzita v Bratislave
Fakulta informatiky a informačných technológií

Bc. Patrik Beka

Modelovanie ľudskej vizuálnej pozornosti metódami počítačového videnia a umelej inteligencie

Bakalárska práca

Vedúci práce: doc. Ing. Vanda Benešová, PhD.

Máj 2018

Slovenská technická univerzita v Bratislave
Fakulta informatiky a informačných technológií

Bc. Patrik Beka

Modelovanie ľudskej vizuálnej pozornosti metódami počítačového videnia a umelej inteligencie

Diplomová práca

Študijný program: Inteligentné softvérové systémy

Študijný odbor: Inteligentné softvérové systémy

Miesto vypracovania: Ústav počítačového inžinierstva a aplikovanej informatiky,
FIIT STU, Bratislava

Vedúci práce: doc. Ing. Vanda Benešová, PhD.

Máj 2018

ČESTNÉ PREHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu vypracoval samostatne, na základe konzultácií a štúdia odbornej literatúry, ktorej zoznam som uviedol na príslušnom mieste.

.....

Bc. Patrik Beka

Anotácia

Slovenská technická univerzita v Bratislave

FAKULTA INFORMATIKY A INFORMAČNÝCH TECHNOLOGIÍ

Študijný program: Inteligentné softvérové systémy

Autor: Bc. Patrik Beka

Diplomová práca: Modelovanie ľudskej vizuálnej pozornosti metódami počítačového videnia a umelej inteligencie

Vedúci práce: doc. Ing. Vanda Benešová, PhD.

Máj 2018

Annotation

Slovak University of Technology Bratislava

FACULTY OF INFORMATICS AND INFORMATION TECHNOLOGIES

Degree Course: Intelligent Software Systems

Author: Bc. Patrik Beka

Master thesis: The modeling of human visual attention using computer vision and artificial intelligence

Supervisor: doc. Ing. Vanda Benešová, PhD.

May 2018

Obsah

1	Úvod	1
2	Vizuálna pozornosť	2
2.1	Spracovanie zdola nahor	2
2.2	Zhora nadol spracovanie	3
3	Neurónové siete	3
3.1	Aktivačné funkcie	4
3.2	Učenie sa neurónovej siete	6
3.2.1	Učenie sa s učiteľom	6
3.2.2	Učenie sa bez učiteľa	8
3.2.3	Učenie posilňovaním	8
3.2.4	Optimizačné algoritmy	8
3.3	Typy neurónových sietí	9
3.3.1	Rekurentné neurónové siete	10
3.3.2	Konvolučné neurónové siete	13
3.4	Framework-y pre prácu s neurónovými sieťami	15
3.4.1	TensorFlow	15
3.4.2	Microsoft CNTK	16
3.4.3	Theano	17
3.4.4	Keras	19
3.4.5	Spark MLlib	19
4	Existujúce modely vizuálnej pozornosti	20
4.1	Modely k predikcii pozornosti zdola nahor	21
4.1.1	Itti-ho model	21
4.1.2	Metóda hierarchickej výraznosti	22
4.1.3	Model pre určovanie salientných oblastí webových stránok	23
4.2	Modely k predikcii pozornosti zhora nadol	23
4.2.1	Zameranie na emočný obsah	23
4.2.2	SAM	25
4.2.3	Pozornosť zhora nadol vedená titulkami	27

5	Metriky používané na ohodnotenie modelov vizuálnej pozornosti	29
6	Návrh	32
6.1	Návrh neurónovej siete	32
6.2	Prvotné experimenty	34
6.2.1	Dataset	34
6.2.2	Výsledky	35
7	Zhrnutie	36
	Literatúra	37
A	Plán ďalšej práce	i

Zoznam obrázkov

1	Jednoduchá neurónová sieť	10
2	Jednoduchá rekurentná neurónová sieť	11
3	Zobrazenie LSTM jednotky	12
4	Vrstva združovania - príklad vzorkovania	14
5	Konvolučná neurónová sieť	14
6	Architektúra fungovania Microsoft CNTK	17
7	Príklad grafovej abstrakcie výpočtov použitím framework-u Theano	18
8	Itti-ho hierarchický model vizuálnej pozornosti	22
9	Diagram modelu k predikcii máp výraznosti založených na emoč- nom obsahu	25
10	Diagram konvolučnej LSTM siete	26
11	Predikcia salientných oblastí na základe kľúčových slov vo vete .	28
12	Model neurónovej siete pre predikciu na základe kľúčových slov .	29
13	Návrh architektúry neurónovej siete	33
14	Vizualizácia extrakcie regiónov záujmu	34
15	Porovnanie prvotných výsledkov	35

1 Úvod

Vizuálna výraznosť zhora nadol (z angl. top-down) je veľmi dôležitou súčasťou vizuálnej pozornosti (popísaná v kapitole 2), nakoľko sa pri nej berie do úvahy sémantický kontext pozorovanej scény. To je niečo, čo zohráva kľúčovú úlohu pri snahe výskumníkov umožniť počítačom vnímať a porozumieť obrázkom rovnakým spôsobom ako ľudia. V posledných rokoch sa ako prelomovým v tejto doméne javí nevídaný pokrok v oblasti umelej inteligencie, konkrétne neurónových sietí, ktorých popis spolu s niekoľkými typmi je spomenutý v kapitole 3. Ich charakteristickým znakom je využitie veľkého množstva hierarchických vrstiev pre spracovanie nelineárnych informácií. Vďaka tomu sa objavili nové možnosti detekcie salientných častí skúmanej scény na základe jej sémantického kontextu.

Spomedzi riešení berúcich do úvahy spomínaný sémantický kontext a teda predikujúcich pozornosť zhora nadol (top-down), si v kapitole 4 predstavíme niekoľko zaujímavých príkladov spolu so zaužívanejšími modelmi k predikcii pozornosti zdola nahor (z angl. bottom-up). K ich evaluácii sa používa značné množstvo metrík, z ktorých napoužívanéjšie sú vysvetlené v kapitole 5.

Po rozanalyzovaní problémovej oblasti nasleduje v kapitole 6 prvotný návrh nášho riešenia (založený na predošlých kapitolách) vo forme konvolučnej neurónovej siete spolu s prvotnými experimentami na nej a výsledkami.

2 Vizuálna pozornosť

Termín vizuálna pozornosť možno definovať ako súbor všetkých faktorov, ktoré ovplyvňujú naše mechanizmy výberu podstatných častí v scéne a jej spracovanie, nezáležiac od toho, aké tieto mechanizmy sú (či už riadené stimulmi, očakávaniami, pamat'ou, atď.) [3].

Tento pojem je často zamieňaný s vizuálnou výraznosťou, avšak tieto dva termíny nevyjadrujú úplne to isté. Presnejšou definíciou vizuálnej výraznosti (z angl. visual saliency) je, že sa jedná o značne subjektívnu perceptuálnu vlastnosť, vďaka ktorej niektoré veci vo svete (v scéne) vyčnievajú v porovnaní so svojimi susedmi kvôli ich vlastnostiam ako farba, jas, kontrast či orientácia [16]. Upútanie pozornosti ovplyvňujú mechanizmy spracovania scény, ktoré možno rozdeliť na dve skupiny:

- spracovanie „zdola nahor“ (z angl. bottom-up)
- spracovanie „zhora nadol“ (z angl. top-down)

2.1 Spracovanie zdola nahor

Vizuálne stimuly, ktoré upútajú pozornosť automaticky, mimovoľne, sa nazývajú bottom-up stimuly (alebo kontextovo riadené). Práve tieto riadia našu pozornosť a v podstate sú akousi známkou (ukazovateľom), že táto lokácia (alebo objekt v nej) je značne odlišná od svojho okolia a presne preto stojí za pozornosť. Ich príkladom môžu byť značky pri pozemných komunikáciách, bezpečnostné prvky vo vozidlách, ale aj správne umiestnené titulky v novinách, blogoch, či dizajnéromi nesprávne umiestnená reklama na webových stránkach zbytočne odtrhujúca našu pozornosť od podstatných vecí.

Hlavnou charakteristikou tohto spracovania je nevedomosť (obvykle bez predošlých informácií o pozorovanej scéne) a rýchlosť - priemerné spracovanie jedného objektu v scéne je na úrovni od 20 do 50 milisekúnd[17].

2.2 Zhora nadol spracovanie

Tento typ spracovania vizuálnych signálov sa oproti vyššie uvedenému líši viacerými vecami. Tou prvou je, že sa riadi tzv. predvídateľnými mechanizmami a prináša so sebou bližšie nešpecifikovanú vedomosť o pozorovanej scéne - pozorovateľ má isté informácie ako napríklad predošlé skúsenosti, spomienky, alebo hľadá v scéne nejaký konkrétny objekt. Z tohto dôvodu sa nazýva aj spracovaním založeným na vedomostiach (z angl. knowledge-based processing[12]) alebo údajoch (z angl. data-driven processing[14])

Druhým veľkým rozdielom oproti spracovaniu zdola nahor je jeho rýchlosť, priemerný čas spracovania vizuálneho signálu sa pohybuje na úrovni 200 milisekúnd[17] a viac, čo je výrazne pomalšie.

3 Neurónové siete

Neurónová sieť - pojem reprezentujúci značne abstraktný výpočtový model, ktorého princíp fungovania bol postavený na reálnych biologických neurosystémoch. Ako už zo základnej školy vieme, základnou stavebnou jednotkou živých organizmov je bunka. Jej špecializovaným derivátom je nervová bunka - neurón, stavebný kameň nervových systém. Pri neurónových sieťach je základnou jednotkou rovnako neurón (avšak nie živý ale umelý), respektíve jeho matematické vyjadrenie. To predpokladá, že umelý neurón je schopný spracovať N vstupov a k nim poskytnúť M výstupov. Jedna zo starších matematických špecifikácií ho popisuje nasledovne:

$$o_i^{k+1} = f \left(\sum_{j=1}^N w_{ij}^k * o_j^k - \theta_i^{k+1} \right) \quad (1)$$

Pre vyššie uvedené platí:

$$0 < i \leq M$$

$$0 < j \leq N$$

o_i^{k+1} - výstupná hodnota i -teho neurónu patriaceho $k+1$ vrstve

k - číslo vrstvy

θ_{ij}^k - prah stimulácie i -teho neurónu $k+1$ vrstvy

w_{ij}^k - váha medzi i -tym neurónom vrstvy $k+1$ a j -tym neurónom vrstvy k

3. NEURÓNOVÉ SIETE

$f()$ - aktivačná funkcia

Modernejšie prístupy však odstránili prah stimulácie neurónu a miesto neho pridali tzv. predsudok (z angl. bias), ktorý reprezentuje predpokladanú (s časom sa meniacu) hodnotu stimulácie neurónu na ďalej vrstve. Pre vysvetlenie hypoteticky predpokladajme, že máme umelý neurón a chceme, aby spracoval $m+1$ vstupov so signálmi od x_0 po x_m a váhami od w_0 po w_m . Pre x_0 pridáme hodnotu +1, vďaka čomu sa stane predsudkom (biasom) k vstupu s $w_{k0} = b_k$. Týmto postupom nám teda zostane iba m vstupov so signálmi od x_1 po x_m . Popisovaný postup ako aj výstup z k -teho neurónu matematicky vyjadruje rovnica 2 nižšie:

$$y_k = \phi\left(\sum_{j=0}^m w_{kj} * x_j\right) \quad (2)$$

Pre vyššie uvedené platí:

y_k - výstup k -teho neurónu

w_{kj} - váha j -teho neurónu spojeného s k -tym neurónom na ďalej vrstve

x_j - j -ty neurón

ϕ - aktivačná funkcia

Takéto umelé neuróny sú potom umiestnené na vrstvách s prepojeniami napr. do ďalších vrstiev. Štandardne sa prvá vrstva nazýva vstupná a posledná výstupná. Tie medzi sebou ďalej môžu mať niekoľko ďalších vrstiev rôzneho typu. Tieto vrstvy sa nazývajú skrytými a obvykle práve tieto bývajú kľúčové pri učení sa a predikciách. Neuróny každej vrstvy navyše môžu obsahovať aj aktivačnú funkciu (klasicky býva pre všetky neuróny na vrstve rovnaká), ktorá definuje (upravuje) výstup z neurónu pre vstup alebo sériu vstupov.

3.1 Aktivačné funkcie

Aktivačná funkcia predstavuje matematické vyjadrenie použité k aproximácii vplyvu na neurón, zjednodušene by bolo možné povedať, že pre sériu vstupov definuje výstupy. Aktivačných funkcií existuje niekoľko typov, každá vhodná na iný typ úloh. Ako príklad je možné uviesť nasledujúce:

3. NEURÓNOVÉ SIETE

- **Softmax**

Funkcia softmax¹ (inak aj normalizovaná exponenciálna funkcia) normalizuje daný n dimenzionálny vektor tak, že upraví jeho hodnoty do rozsahu (0,1), pričom ich súčet bude rovný 1. Jej matematické vyjadrenie je nižšie.

$$S_{vec_j} = \frac{e^{vec_j}}{\sum_{i=1}^n e^{vec_i}} \quad (3)$$

Pre vyššie uvedené vyjadrenie platí:

$$\forall j \in 1..n$$

vec - konkrétny vector

Keď si ako príklad vezmeme jednoduchý vektor [1, 2, 3], výsledok po aplikovaní softmaxu bude [0.09, 0.24, 0.67]. Ako môžeme vidieť, funkcia sa väčšinou používa na zvýraznenie väčších hodnôt a zároveň potlačenie hodnôt, ktoré sú výrazne menšie ako maximálna hodnota.

- **ReLU**

Upravená lineárna jednotka (z angl. rectified linear unit) je funkcia v tvare:

$$f(x) = \max(0, x) \quad (4)$$

kde x je vstup do neurónu. Používa sa vďaka svojej jednoduchosti, keďže neobsahuje žiadne komplikované výpočty, čoho dôsledkom je aj jej značná rýchlosť. Jej využitie je možné pozorovať napríklad pri hlbokých neurónových sieťach.

- **Softplus**

Je v podstate aproximáciou k predošlej ReLU s matematickým vyjadrením:

$$f(x) = \ln(1 + e^x) \quad (5)$$

Rovnako ako pri ReLU je oborom hodnôt interval $(0, \infty)$. Jej využitie je napríklad pri rozoznávaní reči.

¹<http://eli.thegreenplace.net/2016/the-softmax-function-and-its-derivative/>

3. NEURÓNOVÉ SIETE

- **Sigmoid**

Táto funkcia sa používa hlavne keď je potrebné pracovať s pravdepodobnosťami, keďže jej výstup tvorí interval (0, 1). Jej matematické vyjadrenie je nasledovné:

$$S(t) = \frac{t}{1 - e^{-t}} \quad (6)$$

- **Tanh**

Hyperbolický tangens. Často sa používa v rovnakých prípadoch ako Sigmoid, keďže matematicky sa dá vyjadriť aj za použitia Sigmoidu. Jeho vzorec je nasledovný:

$$\tanh(x) = \frac{\cosh(x)}{\sinh(x)} = \text{Sigmoid}(2x) - \text{Sigmoid}(-2x) = \frac{e^{2x} - 1}{e^{2x} + 1} \quad (7)$$

3.2 Učenie sa neurónovej siete

Základným prvkom toho, aby bola neurónová sieť schopná riešiť úlohy je učenie sa. Existujú viaceré typy učenia sa neurónovej siete, základnými sú učenie sa s učiteľom (z angl. supervised learning), učenie sa bez učiteľa (z angl. unsupervised learning[15]) a učenie sa posilňovaním (z angl. reinforcement learning[24]).

3.2.1 Učenie sa s učiteľom

Učenie s učiteľom prebieha na predpripravenom datasete, ktorý musí obsahovať nejaké testovacie vstupné dáta (pre ktoré chceme vypočítať výstupnú funkciu) a takzvané štítky (z angl. labels), ktoré sú v podstate naše očakávané výstupy. Najčastejším príkladom tohto typu učenia je algoritmus spätného šírenia chyby (z angl. backpropagation[25]).

Algoritmus spätného šírenia chyby

Hlavným princípom je snaha o minimalizovanie chyby predikcie pri učení a to tak, že po predikcii pri učení sa vypočíta hodnota chyby na poslednej výstupnej vrstve voči očakávanému výstupu (spomínaným štítkom). Tá sa potom tzv. "šíri"

3. NEURÓNOVÉ SIETE

späť k vstupnej vrstve a vzhľadom na jej hodnotu sa postupne aktualizujú váhy jednotlivých neurónov.

Príklad použitia tohto algoritmu možno nájsť v jednoduchej neurónovej sieti určenej k riešeniu problému funkcie XOR[1]. Vstupné dáta je nutné reprezentovať ako dvojicu jednotiek a núl. Pre vstupnú dvojicu napríklad $[0, 1]$ je očakávaným výstupom číslo 1 , pre hodnotu $[0, 0]$ je to 0 . Tieto očakávané hodnoty zároveň označíme za spomínané štítky. Takto pripravíme celý dataset pre tréning, mal by byť dostatočne rozsiahly aby sa dosiahla maximálna presnosť (odhadnúť aké množstvo dát už možno považovať za dostatočné je značne netriviálny problém). Sieti sú potom počas učenia predkladané vstupy a štítky, na základe vypočítanej chyby sú potom predikcie upravované až kým chyba nie je úplne minimalizovaná. Spomínaný problém veľkosti dostatočne rozsiahleho datasetu je považovaný za jeden z hlavných mínusov učenia s učiteľom.

Učenie sa viacerých inštancií

MIL[23] - skratka pre anglický výraz Multiple Instance Learning, čiže učenie sa viacerých inštancií, je variácia učenia s učiteľom. Miesto obdržania individuálne oštiepkovaných inštancií (reprezentujú triedy, ktoré chceme predikovať), obdrží model set oštiepkovaných vreciek (z angl. bags), z ktorého každé obsahuje niekoľko inštancií. V prípade jednoduchej binárnej klasifikácie je celé vrečko označené ako negatívna vzorka, ak všetky inštancie vo vnútri sú negatívne. Pokiaľ ale obsahuje aspoň jednu pozitívnu, je označené ako pozitívna vzorka. Pri zložitejších triedach si ako príklad môžeme uviesť predikciu nejakej cieľovej triedy pre obrázok na základe vizuálneho obsahu. Cieľová trieda bude "pláž" pre obrázok, ktorý obsahuje "piesok" a "vodu". V terminológii MIL je teda obrázok popísaný ako vrečko, matematicky reprezentované nasledovne:

$$X = \{X_1, \dots, X_N\} \quad (8)$$

X_i reprezentuje vektor črt (inštanciu) extrahované z príslušajúceho i -teho regiónu obrázku a N je celkový počet regiónov (inštancií) v obrázku. Vrečko je označené pozitívne ("pláž") v prípade, že obsahuje oba regióny (inštancie) "piesok" a "vodu".

3. NEURÓNOVÉ SIETE

3.2.2 Učenie sa bez učiteľa

Základný popis o učení bez učiteľa hovorí, že sa jedná o odvodenie funkcie k popisu skrytej vnútornej štruktúry z neoštitkovaných dát. Dalo by sa teda tvrdiť, že tu nie sú žiadne signály, chyba či ukazovatele, ktoré by nám napovedali alebo ohodnocovali to, ako dobré je potenciálne riešenie (predikcia). Tento typ učenia je široko používaným napr. v oblasti dátových analýz.

3.2.3 Učenie posilňovaním

Tento typ učenia má podobne ako učenie s učiteľom k dispozícii istú spätnú väzbu o kvalite predikcií počas tréningovania, nie je to však tak konkrétna informácia ako chyba predikcie voči správnym výstupom. Spätná väzba predstavuje ohodnotenie predikcie buď odmenou alebo trestom, v závislosti od toho aká dobrá bola. Hlavným cieľom je, ako by sa dalo očakávať, maximalizovanie získanej odmeny. Tú neurónová sieť získava metódou pokus- omyl pri upravovaní váh počas tréningovania. Tento postup do značnej miery simuluje učenie sa v reálnom svete. Najčastejšie sa používa pri algoritmoch, ktoré sú stavané na hranie doskových alebo počítačových hier.

3.2.4 Optimizačné algoritmy

V kombinácii s algoritmami učenia sa používajú optimizačné algoritmy, ktorých cieľom je nájdenie minima funkcie medzi váhami. Medzi základné optimizéry patria:

- **Gradient descent optimizer [28]:**

Je to iteratívny algoritmus používaný k nájdeniu lokálneho minima funkcie, kedy podniká kroky k nájdeniu záporného gradientu² funkcie v aktuálnom bode. To je využívané pri určovaní rýchlosti učenia sa neurónovej siete. Existujú 3 hlavné varianty gradient descent optimizéru, ktoré počítajú sklon (gradient) funkcie. Delia sa hlavne podľa množstva dát určenému k spracovaniu, kedy sa robí kompromis medzi presnosťou aktualizácie parametra a časom, ktorý je potrebný na vykonanie tejto aktualizácie. Týmito typmi sú:

² zmena veličiny v závislosti od inej premennej

3. NEURÓNOVÉ SIETE

- Dávkový gradient descent:

Z angl. Batch gradient descent. Gradient sa počíta pre celý tréningový dataset, takže pre jednu aktualizáciu je potrebné ho prejsť celý a preto môže byť veľmi pomalý.

- Stochaistický gradient descent:

Tento typ je presným kontrastom voči dávkovému gradient descentu. Aktualizácia sa uskutočňuje pre každú vzorku z tréningového datasetu.

- Mini-dávkový gradient descent:

Je kompromisom medzi predošlými dvomi typmi. Aktualizácia prebieha pre malú dávku (batch) z datasetu o veľkosti n vzoriek.

- **Adam optimizer [19]:**

V podstate vychádza priamo zo Stochaistického gradient descent optimizéru, resp. jeho modifikácie RMSProp algoritmu[33]. Rozdiel oproti Gradient descent optimizéru je ale v tom, že je schopný variabilne určovať rýchlosť učenia neurónovej siete.

- **Ftrl optimizer:**

Vychádza z algoritmu učenia FTRL-Proximal[22], celým názvom Nasleduj regularizovaného vodcu (z angl. Follow The (Proximal) Regularized Leader). Tento algoritmus je bez regularizácie v podstate identický s gradient descentom, avšak používa alternatívnu reprezentáciu koeficientov váh a tak môže byť regularizácia implementovaná efektívnejšie.

Aj keď neurónové siete dokážu efektívne riešiť veľké množstvo úloh, problémom stále zostáva mať k dispozícii dostatok dát k učeniu neurónovej siete ešte pred riešením úloh. Taktiež je potrebné mať dostatok výpočtovej sily, aby sa problém neriešil prídlhý čas, a dostatok pamäte, keďže neurónové siete jej potrebujú značné množstvo.

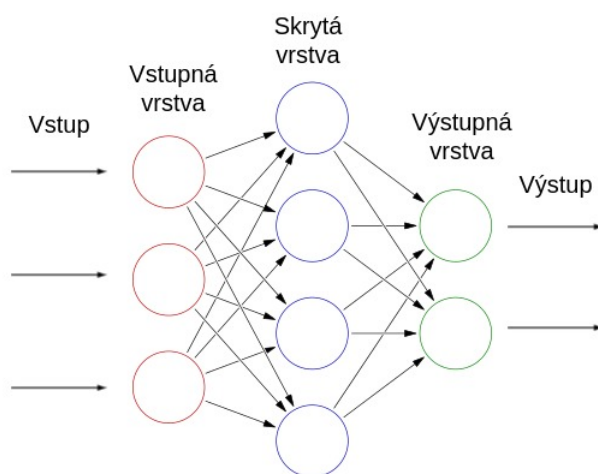
3.3 Typy neurónových sietí

Neurónové siete majú niekoľko typov, ktoré sa rozlišujú hlavne podľa spôsobu prepojenia neurónov, ale aj podľa typu úloh, na ktoré sú určené, či podľa počtu

3. NEURÓNOVÉ SIETE

vrstiev neurónov alebo štýlu učenia.

Najjednoduchší typ možno zobraziť ako jednu vstupnú vrstvu, jednu skrytú a jednu výstupnú, neuróny sú tu poprepájané z n -tej vrstvy do $n+1$ vrstvy, ako je možné vidieť na obrázku 1. Tento typ sa nazýva dopredná neurónová sieť (z angl. feedforward neural network) a môže mať aj viac ako len jednu skrytú vrstvu. Používa sa hlavne ak sa jedná o predikciu nelineárnej funkcie (napríklad carbon-13 NMR chemické posuny alkánov[32]).

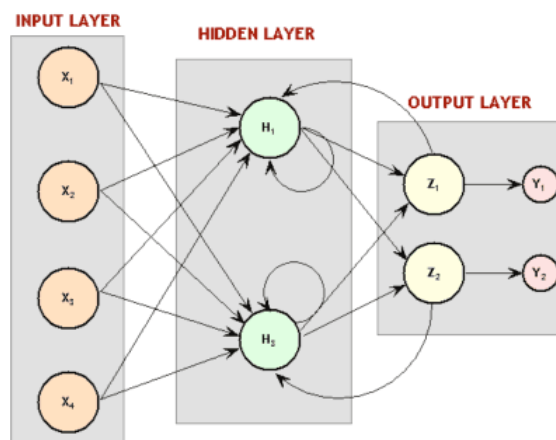

Obr. 1: Príklad jednoduchkej neurónovej siete

3.3.1 Rekurentné neurónové siete

Zložitejším typom neurónových sietí sú rekurentné neurónové siete. Už z názvu vyplýva, že jednou z vecí, ktoré umožňujú, je rekurenciu. Vďaka nej prepojenia neurónov už nie sú jednosmerné len z jednej vrstvy na druhú, ale umožňuje prepojiť neuróny akokoľvek a tak vytvárať napríklad slučky či cykly (ukážka na obrázku 2).

3. NEURÓNOVÉ SIETE

Obr. 2: Príklad jednoduchšej rekurentnej neurónovej siete³

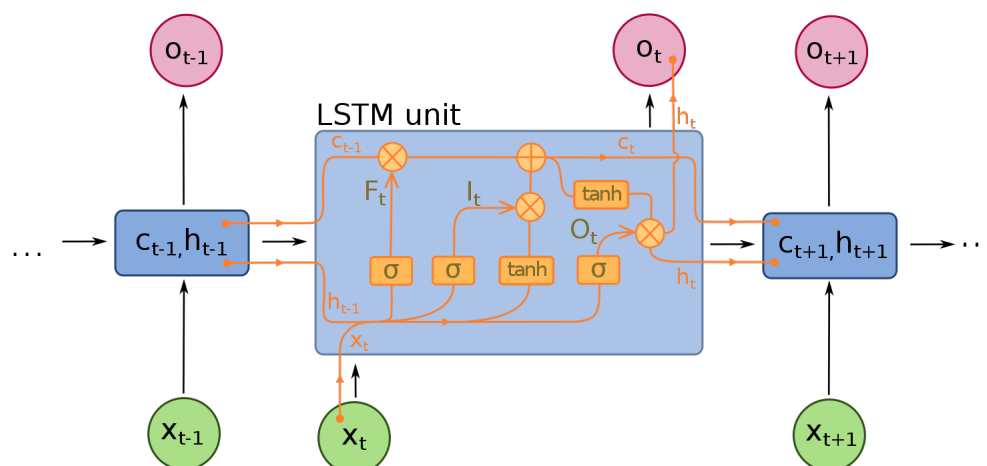
Vyššie uvedená funkcionalita dovoľuje zachytiť aj dynamické časovo obmedzené správanie a používať kontext z minulosti, teda použiť niečo ako „pamäť“. Rekurentné siete majú veľké množstvo typov, od jednoduchších LSTM až po zložitejšie obojsmerné (z angl. bi-directional).

LSTM

LSTM[11] - skratka pre anglické pomenovanie Long short-term memory, čo v preklade znamená dlhá krátkodobá pamäť. Tento typ rekurentných sietí sa ukázal extrémne efektívny pri úlohách, kde je nutné pamätať si určitú informáciu (kratšieho charakteru) dlhý čas. Za to môžeme vďačiť LSTM jednotke, ktorej štandardná architektúra je zobrazená na obrázku 3.

³<http://www.mattmoocar.me/blog/RNNCountryLyrics/>

3. NEURÓNOVÉ SIETE

Obr. 3: Ukážka štruktúry LSTM jednotky⁴

Na rozdiel od klasickejších rekurentných sietí, kde jednotka obsahuje jednu vrstvu neurónov, LSTM jednotka (bunka) obsahuje až štyri, každá špecializovaná na niečo iné. Na obrázku vyššie reprezentuje prvá horizontálna čiara v jednotke jej stav. Informácia tadiaľto prakticky len "tečie", s malými lineárnymi zmenami ako prídanie alebo odobratie. Tieto akcie sú opatrne regulované tzv. bránami.

Spodná horizontálna čiara reprezentuje postupné vstupy do štyroch vrstiev zobrazených na obrázku ako štvorce s aktivačnými funkciami (σ - sigmoid, \tanh). Vrstvy so sigmoid-om fungujú ako tzv. "strážcovia", vzhľadom na ich výstup v intervale $<0,1>$ určujú aké veľké množstvo informácie má byť pustené ďalej (0 - nič, 1 - všetko). Týmto prakticky kontrolujú a udržiavajú stav celej bunky. Prvá sigmoid vrstva sa nazýva "zabúdacia brána" (z angl. forget gate layer) a určuje, aké množstvo informácií z aktuálneho stavu bunky bude zahodených. Druhá sigmoid vrstva sa nazýva "vstupná brána" (z angl. input gate layer) a určuje, ktoré hodnoty budú aktualizované. Tretia \tanh vrstva vytvorí vektor hodnôt, ktoré je možné pridať k stavu bunky. Výstup z týchto dvoch vrstiev je skombinovaný k aktualizovaniu stavu bunky. Posledná sigmoid vrstva prakticky určuje aké hodnoty budú výstupom z celej jednotky. Výstup je založený na upravenom stave bunky, avšak vyfiltrovaný na základe hodnôt z poslednej sigmoid vrstvy.

Keďže rekurentné siete na rozdiel od dopredných môžu na vstupe spracovať aj

⁴<http://colah.github.io/posts/2015-08-Understanding-LSTMs/>

3. NEURÓNOVÉ SIETE

ľubovoľnú sekvenciu (vektor) predstavujú s možnosťou "pamäte" značný posun. V praxi sa používajú napríklad pri úlohách so spracúvaním jazyka. Keby sme chceli napríklad predikovať nasledujúce slovo vo vete, je veľmi užitočné vedieť aké slová boli pred ním aby predikcia dávala zmysel. Práve v tejto oblasti sa LSTM siete ukázali veľmi efektívne. Využívajú sa ďalej napríklad aj pri rozpoznávaní reči[29] alebo písma[13], či generovaní popisu k obrázkom[18], kedy však fungujú v kombinácii s konvolučnou neurónovou sieťou (z angl. convolutional neural network). Tá je ďalším typom sietí a v tomto prípade bola použitá na klasifikáciu obrázkov a rozpoznávanie objektov, LSTM sieť bola použitá iba na generovanie výsledného jednoduchého popisu.

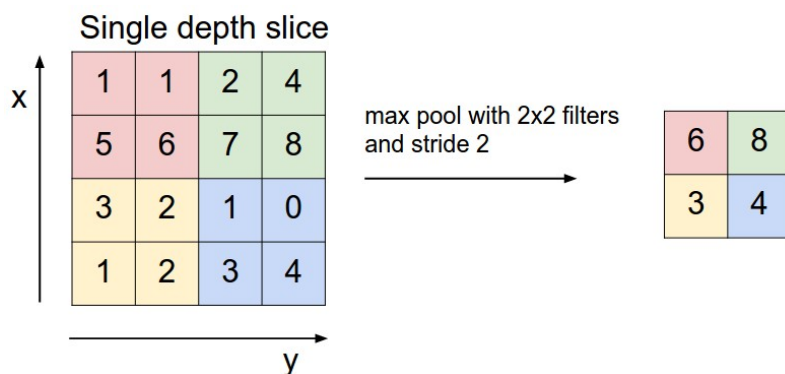
3.3.2 Konvolučné neurónové siete

Základ tohto typu siete tvorí vstupná konvolučná vrstva⁵ s konvolučným filtrom, ten býva väčšinou malý (3x3, 5x5). Vstup tejto vrstvy musí byť v tvare $m \times m \times r$, kde m je šírka a výška obrázku, r je počet farebných kanálov. Napríklad pre RGB obrázok je $r=3$ (červená, zelená, modrá). Konvolučným filtrom sa prejde celý obrázok a výstupom z tejto vrstvy je niekoľko filtrov. Tie sa potom spracúvajú v ďalšie vrstve združovania (z angl. pooling layer[20]), ktorá tieto filtre rozvzorkuje. To prebieha nezávisle na každom získanom filtri z konvolučnej vrstvy. Rozvzorkovanie v podstate znamená, že sa zmení veľkosť filtrov použitím operácie MAX. Najbežnejšou formou spomínanej vrstvy je verzia s oknom (filtrom) o veľkosti 2x2 aplikovaným s krokom veľkosti 2. Toto sa dá jednoducho vysvetliť ako prejde každého výstupu z konvolučnej vrstvy oknom uvedenej veľkosti postupne po 2 políčkach na šírku aj výšku, pričom z každej štvorice v okne sa získa MAX operáciou maximum, s ktorým sa pracuje ďalej. Na obrázku⁶ 4 je vidieť výsledok popisovaného postupu na jednoduchom príklade.

⁵<http://www.wildml.com/2015/11/understanding-convolutional-neural-networks-for-nlp/>

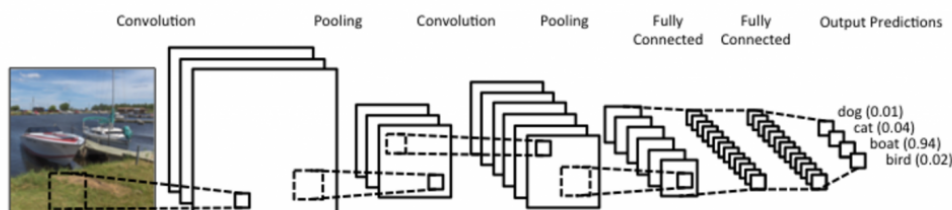
⁶<http://cs231n.github.io/convolutional-networks/>

3. NEURÓNOVÉ SIETE

Obr. 4: Príklad vrstvy združovania, pri ktorom sa rozvzorkuje výstup z konvolučnej vrstvy o veľkosti 4x4, filtrom 2x2, s krokom veľkosti 2 za použitia operácie MAX

Takýchto konvolučných vrstiev s vrstvami združovania môže byť aj viac, nemusia ani nutne nasledovať po sebe. Po týchto vrstvách nasleduje plne prepojená vrstva alebo vrstvy (z angl. fully-connected layers), čo je vrstva, v ktorej majú neuróny plné spojenie so všetkými aktiváciami v predošlej vrstve, rovnako ako pri bežných neurónových sieťach. Aktivačnou funkciou neurónov na tejto vrstve býva väčšinou ReLU. Po plne prepojenej vrstve (vrstvách) už nasleduje iba výstupná vrstva. Na obrázku⁷ nižšie je jednoduchý náčrt vyššie popísané konvolučnej neurónovej siete.

Obr. 5: Príklad konvolučnej neurónovej siete

Využite tohto typu je v podstate všade, kde sa pracuje s obrázkami. Či už ide o automatické vyznačenie tvárí pre označenie na facebook-u, autonómne vozidlá,

⁷<https://ujjwalkarn.me/2016/08/11/intuitive-explanation-convnets/>

3. NEURÓNOVÉ SIETE

ktoré sa vedia riadiť sami (autopilot) alebo triedenie uhoriek na farmách v Japonsku⁸. Na tento konkrétny softvér bol použitý príklad kódu jednoduchšej konvolučnej siete z tutoriálu⁹ pre TensorFlow (knihnica pre prácu s neurónovými sieťami, popísaná v kapitole 3.4.1), s modifikáciou konvolučnej a združovacej vrstvy tak, aby bola sieť usporiadaná počtu tried uhoriek (10) a ich formátu obrázkov.

Z mnohých pokusov o autonómnu jazdu stoja za zmienku hlavne tie od Tesly a Google. Prototyp autonómneho systému vozidla od Google-u Dave-2[2] využíva model neurónovej siete s 9 vrstvami, jednu normalizačnú, 5 konvolučných a 3 plne prepojené vrstvy. Kamerami spracovaný obraz okolia s frekvenciou 10 snímok za sekundu (tak nízky počet preto, aby sa predišlo veľkému množstvu príliš podobných obrázkov) je po jednom snímku rozdelený do YUV¹⁰ úrovni a posunutý do neurónovej siete.

3.4 Framework-y pre prácu s neurónovými sieťami

V dnešnej dobe moderného internetu a dostupnosti technológií máme možnosť výberu z dostatočného množstva framework-ov pre potreby riešenia najrôznejších problémov neurónovými sieťami. Pri výbere môžeme brať do úvahy napríklad preferencie operačného systému (Windows, Linux, ...), programovacieho jazyka (Python, C++, Java, ...), ale aj benefity distribuovaného riešenia a omnoho viac. V nasledujúcich podkapitolách sú preto popísané niektoré z najpoužívanějších technológií pre implementovanie neurónových sietí.

3.4.1 TensorFlow

TensorFlow¹¹ je open-source softvérová knižnica, ktorá pre numerické výpočty používa graf dátového toku, kde uzly grafu reprezentujú matematické operácie a hrany multidimenzionálne dátové polia, tzv. tenzory. Graf je možné skonštruovať použitím jazykov s podporou frontend-u (C++, Python, ...).

⁸<https://cloud.google.com/blog/big-data/2016/08/how-a-japanese-cucumber-farmer-is-using-deep-learning-and-tensorflow>

⁹<https://www.tensorflow.org/versions/0.6.0/tutorials/mnist/pros/index.html>

¹⁰farebný priestor používaný vo video aplikáciách

¹¹<https://www.tensorflow.org/>

3. NEURÓNOVÉ SIETE

Flexibilná architektúra umožňuje vykonávať výpočty na CPU alebo GPU (nepomerne rýchlejšie) na serveroch, desktopových počítačoch či dokonca aj mobilných zariadeniach. Pôvodne bol TensorFlow vyvinutý výzkumníkmi a inžiniermi v Google-i pre strojové učenie a hlboké učenie, avšak jeho využitie je oveľa širšie. V súčasnosti používa TensorFlow veľké množstvo programov, napríklad Google vyhľadávač, prekladač alebo YouTube.

Momentálne podporuje jazyky C++, Python, Java, Go, Swift.

Medzi hlavné výhody patrí:

- podpora pre jednoducho naučiteľné jazyky (Python)
- použitie výpočtovej grafovej abstrakcie
- vizualizácie pomocou TensorBoard-u¹² (interaktívne grafy pre priebeh učenia, pre model siete, ...)
- dostatočne nízko-úrovňový pre plnú kontrolu a implementáciu vlastnej (novej nie len preddefinovanej) funkcionality (v porovnaní napríklad s frameworkom Keras (kapitola 3.4.4))

Ako nevýhody možno uviesť:

- nedostatok predtrénovaných modelov
- pri použití s určitými jazykmi (Python, Java, ...) je pomalý, nakoľko sa nejedná najrýchlejšie jazyky

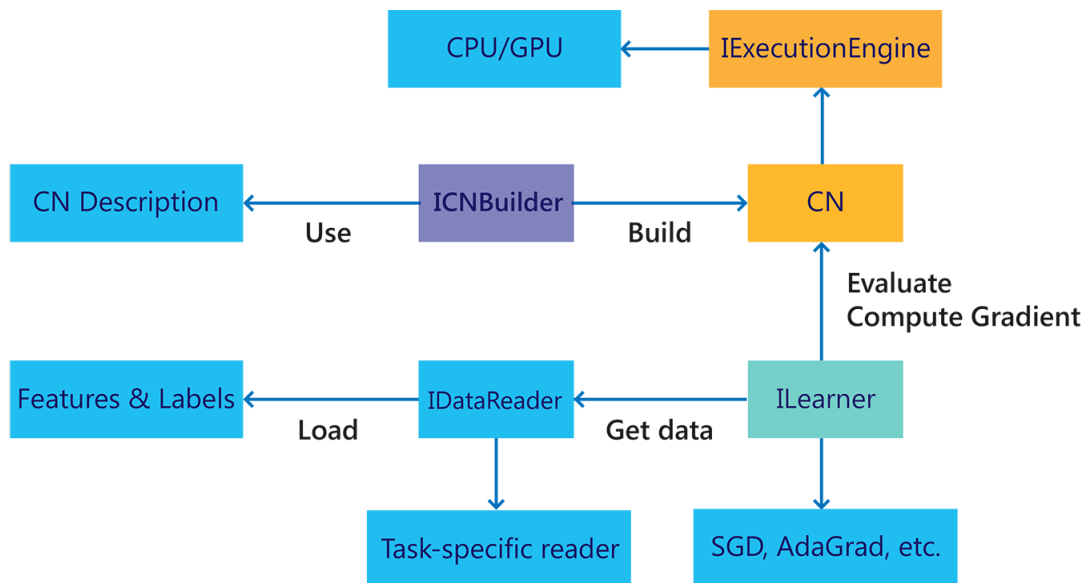
3.4.2 Microsoft CNTK

Označuje knižnicu Microsoft Cognitive Toolkit¹³, ktorá zlepšuje modularizáciu a údržbu separácie výpočtových sietí, zároveň poskytuje algoritmy učenia a popisy modelov. Má sa jednať o odpoveď na TensorFlow, poskytovaná funkcionality je veľmi podobná, avšak je o niečo rýchlejšia. Princíp a celá architektúra sú zachytené na diagrame na obrázku 6.

¹²https://www.tensorflow.org/programmers_guide/summaries_and_tensorboard

¹³<https://docs.microsoft.com/en-us/cognitive-toolkit/>

3. NEURÓNOVÉ SIETE

Obr. 6: Diagram zobrazujúci architektúru fungovania Microsoft CNTK¹⁴

Momentálne podporuje jazyky C++, C#, Python, Java.

Výhodami tohto framework-u sú:

- flexibilita
- umožňuje distribuovaný tréning

Medzi nevýhody možno zaradiť:

- implementácia v novom jazyku, Network Description Language (NDL)
- nedostatok možností a nástrojov pre vizualizácie

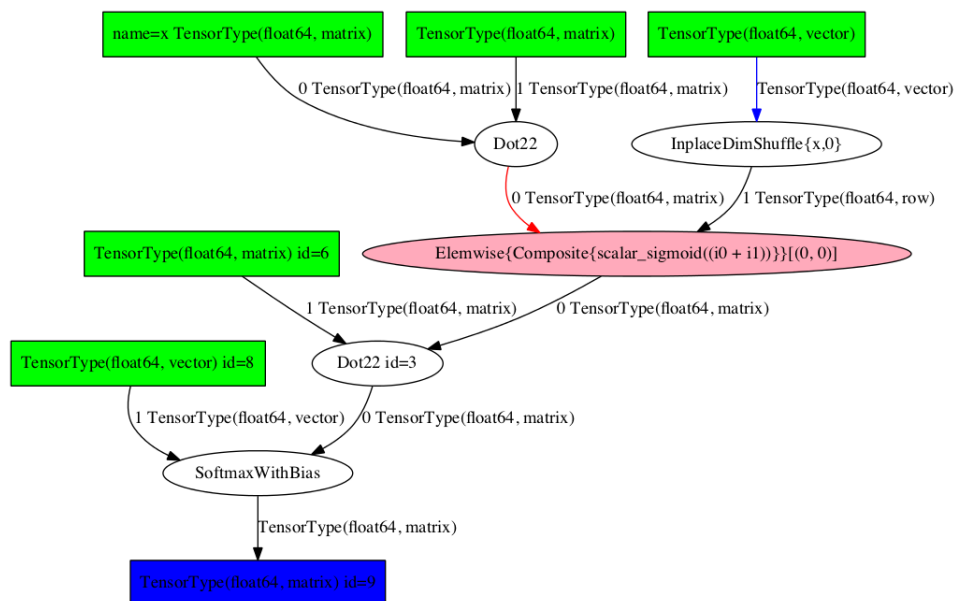
3.4.3 Theano

Theano¹⁵ je veľmi silná knižnica umožňujúca definovanie, optimalizáciu a evaluáciu numerických operácií nad multidimenziálnymi poliami s obrovskou efektivitou. Podobne ako TensorFlow, k abstrakcii výpočtov používa grafy, ako možno vidieť na príklade na obrázku 7.

¹⁴<https://dzone.com/articles/progressive-tools10-best-frameworks-and-libraries>

¹⁵<https://github.com/Theano/Theano>

3. NEURÓNOVÉ SIETE

Obr. 7: Príklad grafovej abstrakcie výpočtov použitím framework-u Theano¹⁶

Momentálne podporuje iba programovací jazyk Python a v poslednej dobe vývoj tohto framework-u dosť upadá.

Medzi hlavné výhody patrí:

- veľmi dobrá optimalizácia pre CPU a GPU (najmä vďaka použitiu nízkoúrovňovej funkcionality naprogramovanej v jazyku C)
- vysoko efektívna knižnica pre numerické úlohy

Za najväčšie nevýhody sú pokladané:

- Theano samo o sebe je v porovnaní s ostatnými knižnicami príliš nízkoúrovňové
- potreba použitia s inými knižnicami s vyšším stupňom abstrakcie (napríklad Keras)

¹⁶<http://www.wildml.com/2015/09/speeding-up-your-neural-network-with-theano-and-the-gpu/>

3. NEURÓNOVÉ SIETE

3.4.4 Keras

Ďalší open-source framework pre prácu s neurónovými sieťami, avšak na rozdiel od predošlých troch nie je vypracovaný ako koncové riešenie pre strojové učenie. Namiesto toho slúži ako rozhranie a poskytuje vyššiu úroveň abstrakcie pre jednoduchšie používanie ostatných framework-ov, z ktorých momentálne pre použitie ako backend podporuje TensorFlow a Theano. Myšlienka stojaca za celým projektom je: *"Byť schopný pretaviť myšlienku na výsledok s čo najmenším zdržaním je kľúčom k dobrému výskumu"*¹⁷, čo bude aj jedným z dôvodov prečo je práca s ním jednoduchšia.

Keras je v súčasnosti možné používať iba v programovacom jazyku Python. Jeho hlavnými výhodami sú:

- jednoduchosť naučenia, používateľsky veľmi prívetivé
- ľahká rozširiteľnosť
- bezproblémový beh aj na CPU aj na GPU
- bezproblémové fungovanie aj s Theano-m a aj s TensorFlow-om
- rýchle prototypovanie

Za jedinú nevýhodu môže byť považovaná nemožnosť použitia ako nezávislý framework - vždy je potrebný nejaký ďalší backend.

3.4.5 Spark MLlib

Škálovateľná knižnica pre strojové učenie, široko využívaná najmä v distribuovaných systémoch hlavne kvôli svojej efektívnosti. Veľmi jednoducho je ju možné pripojiť do Hadoop workflow-u, poskytuje množstvo algoritmov pre strojové učenie optimalizovaných pre výpočty v už spomínaných distribuovaných systémoch na dátach vo veľkom meradle¹⁸.

Momentálne poskytuje podporu pre jazyky Python, Java, Scala a R.

Najväčšími výhodami sú:

¹⁷<https://keras.io/>

¹⁸<https://spark.apache.org/mllib/>

4. EXISTUJÚCE MODELÝ VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

- vysoká rýchlosť na dátach vo veľkom meradle
- dostupnosť v jazykoch, ktoré podobnými framework-ami nie sú často podporované

Za nevýhody možno pokladať:

- strmá krivka učenia
- jednoduché používanie formou "pripoj a hraj" (z angl. plug-and-play) dostupné iba pre Hadoop

Nevýhodou v porovnaní s vyššie uvedenými framework-ami môže byť nižšie množstvo implementovaných algoritmov, avšak vývoj rozhodne nezahŕňa a pridávanej functionalita je stále viac a viac.

4 Existujúce modely vizuálnej pozornosti

Existujúce modely vizuálnej pozornosti možno z pohľadu typu predikovaných máp výraznosti rozdeliť na modely k predikcii pozornosti zdola nahor (kapitola 4.1) a modely k predikcii pozornosti zhora nadol (kapitola 4.2). Ďalším zaujímavým rozdelením však je rozdelenie podľa použitých princípov a technológií [26], na modely:

- hierarchické - využívajú hierarchické rozkladanie príznakov
- Bayesove - využívajú kombináciu výraznosti s predchádzajúcimi znalosťami
- rozhodovaco-teoretické - využívajú diskriminačnú teóriu výraznosti
- informaticko-teoretické - využívajú maximalizáciu informácie z daného prostredia
- grafické - predikcia výraznosti je založená na grafových algoritmoch
- vzorovo klasifikačné - využívajú strojové učenie zo vzorov s výraznými črtami

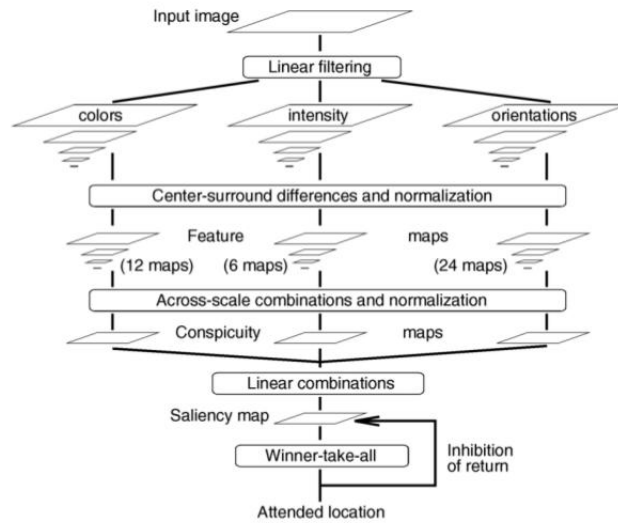
4.1 Modely k predikcii pozornosti zdola nahor

Nakoľko práve pozornosť zdola nahor bola prvá skúmaná, existuje k jej predikcii obrovské množstvo najrozličnejších modelov. Niekoľko z nich je popísaných v nasledujúcich podkapitolách. Porovnaním týchto rôznych typov by sa dalo povedať, že ako najlepšie a najpresnejšie sa javia nové moderné postupy strojového učenia. Ich nevýhodou však je potreba dostatočne veľkého datasetu, na ktorom by mohli byť natrénované ako aj značne dlhé tréningovanie a predikcie v porovnaní s tými, ktoré používajú rôzne matematické postupy alebo extrakcie črt a príznakov, kde fáza tréningovania nie je nutná.

4.1.1 Itti-ho model

Itti-ho model[9] je jedným z najznámejších modelov vizuálnej pozornosti, i keď patrí medzi tie staršie, dodnes je široko používaný a citovaný v mnohých článkoch. Je to biologicky inšpirovaný bottom-up model, ktorý využíva hierarchické rozloženie vlastností a ich kombináciu do výslednej mapy výraznosti (z angl. saliency map). Ako je vidieť na obrázku 8, zo vstupného obrázka sa vytvoria 3 typy máp a to podľa farby, intenzity a orientácie, ktorých kombináciou sa dosiahne už spomenutá mapa výraznosti.

4. EXISTUJÚCE MODELÝ VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

Obr. 8: Itti-ho hierarchický model vizuálnej pozornosti[9]

4.1.2 Metóda hierarchickej výraznosti

Pri použití metódy hierarchickej výraznosti (z angl. hierarchical-saliency method[10]) sa v podstate jedná o detekciu charakteristík v prirodzenej scéne. Tento postup je istým vylepšením predchádzajúceho Ittiho modelu a prakticky pozostáva z nasledujúcich dvoch krokov:

- *prvý krok* - extrakcia globálne výrazných oblastí (z angl. globally salient regions):
 1. výpočet mapy výraznosti S zo vstupného obrázka I
 2. evaluácia oblastí záujmu (z angl. regions of interest, ROIs), automatická klasifikácia všetkých pixelov do dvoch kategórií k získaniu masky M :
 - globálne výrazné oblasti (I)
 - zvyšok (0)
 3. vynásobenie masky M so vstupným obrázkom I k získaniu filtrovaného obrázka I'

4. EXISTUJÚCE MODELÝ VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

- *druhý krok* - evaluácia lokálne výrazných častí vo vnútri globálne výrazných oblastí. Použije sa vyfiltrovaný obrázok I' z predchádzajúcich krokov k získaniu novej mapy výraznosti S' , ktorá je finálnou mapou.

4.1.3 Model pre určovanie salientných oblastí webových stránok

Veľmi zaujímavým riešením pre predikciu a určovanie salientných oblastí scény v doméne webových stránok je model od Chengyao Shen a Qi Zhao[30] využívajúci metódy strojového učenia. Model je postavený na použití metódy MKL (Multiple Kernel Learning - kombinuje viacero jadier SVM (Support Vector Machine) miesto jedného), ktorá bola trénovaná na princípe binárneho regresného problému. Rozdiel oproti predošlým popisovaným modelom je však v tom, že predikovaná nebola priamo výsledná mapa výraznosti ale iba vektor pohľadov (fixácií) na vstupné obrázky, na základe ktorého bola potom spomínaná mapa vypočítaná. Autori po vyhodnotení výsledkov zistili že ako najviac salientné oblasti sa v scéne javia v prvom rade ľudská tvár, oči a celkovo vrchná časť ľudského tela. Zaujímavým vylepšením ich modelu však bolo to, že tieto zistenia zapracovali formou predtrénovania MKL na tieto vysoko salientné oblasti.

4.2 Modely k predikcii pozornosti zhora nadol

Predikcia pozornosti zhora nadol (top-down) je značne zložitejšia, nakoľko sa do úvahy berie aj sématický kontext scény. Tým môže byť napríklad emočný obsah (kapitola 4.2.1), či hľadanie konkrétnych objektov v scéne (kapitola 4.2.3).

4.2.1 Zameranie na emočný obsah

Niekoľko riešení sa v posledných rokoch pokúsilo o predikovanie pozornosti zhora nadol (top-down) na základe emočného obsahu v pozorovanej scéne. Z nich stojí za zmienku napríklad model od Liu a spol. [21], ktorí sa zamerali na spomínaný emočný obsah v rôznych oblastiach (blokoch) obrázka, kde do úvahy brali:

- emočné objekty, napr. hady a krv (evokujú silný strach)
- výrazy tváre

4. EXISTUJÚCE MODELY VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

- všeobecný emočný obsah

Hlavné problémy, ktoré riešili, by sa dali zhrnúť do dvoch otázok:

- Ako získať a ohodnotiť intenzitu emócií pre obrázok?
- Aký typ emócie by mal byť dominantným pre jednotlivé obrázky?

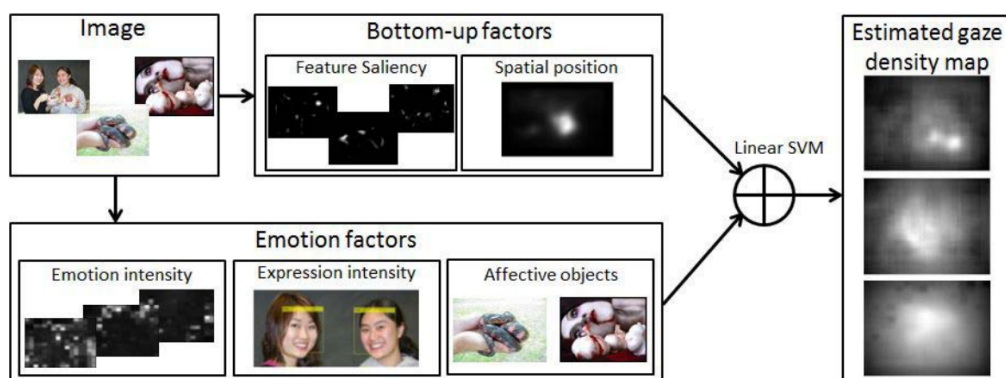
Ich narhované riešenie malo niekoľko častí. Prvou je extrakcia faktorov pozornosti zdola nahor (bottom-up) vo forme nízko-úrovňových máp výraznosti založených na črtách a mapy priestorovej polohy s dôrazom na centrum pre výpočet odhadu hustoty pohľadu (z angl. gaze density estimation). K tomuto boli použité klasické hierarchické modely pre určovanie pozornosti (napr. Itti-ho model).

Druhou časťou je detekcia emócií, k čomu bol použitý emočný detektor založený na učení s použitím učenia viacerých inštancií (z angl. multiple instance learning, MIL) zo slabo oštiekovaných dát. Tými boli obrázky označené emočným typom¹⁹, ktorý bol určený po vypočítaní pravdepodobnosti výskytu jednotlivých typov pre každú časť obrázka. Touto matematickou operáciou sa autorom podarilo úspešne vyriešiť problém určenia dominantného typu emócie pre obrázok. Ďalej bol pre zlepšenie extrakcie emócií použitý mechanizmus založený na SVM, ktoré bolo použité na detekciu ľudských tvárí a odhadnutie intenzity výrazu. Výstupom z tejto časti je emočná mapa, ohodnocujúca intenzitu emócií, určená pre ďalšie spracovanie.

Tretou časťou bolo spracovanie výstupov z predošlých dvoch častí lineárnym SVM, ktoré vo výsledku z faktorov pozornosti zdola nahor (bottom-up) a emočných faktorov vygeneruje výslednú mapu hustoty pohľadu (z angl. gaze density map). Vyššie popísaný postup je zobrazený na diagrame na obrázku 9.

¹⁹jedna z 8 skupín, do ktorých boli rozdelené emócie. Príkladom týchto skupín sú napr. hnev, láska, smútok, prekvapenie, atď.

4. EXISTUJÚCE MODELÝ VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

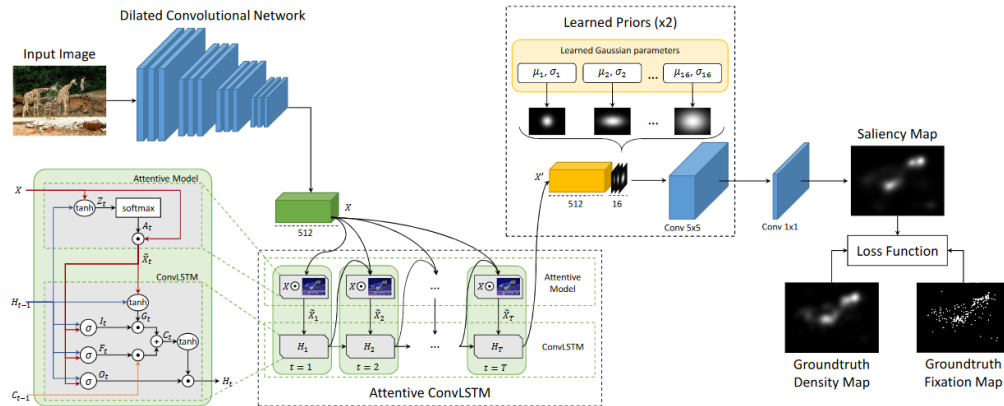
Obr. 9: Diagram modelu od Liu a spol. k predikcii máp výraznosti založených na emočnom obsahu[21]

Za veľkú výhodu tohto riešenia by sa dala pokladať kombinácia viacerých faktorov (aj pozornosti zdola nahor (bottom-up) aj pozornosti zhora nadol (top-down emočné faktory) do výslednej mapy, vďaka čomu sa viac priblíži k reálnej pozornosti. Ako vieme tú neovplyvňujú čisto len jedny alebo druhé faktory, ale vždy je to ich kombinácia. Ako mierna nevýhoda by sa mohlo javiť rozdelenie emócií iba na 8 typov a určenie ako dominantný typ len jeden z nich, pričom ostatné sa ďalej neberú do úvahy.

4.2.2 SAM

SAM - skratka pre Saliency Attentive Model[8], ďalší z modelov schopných aj predikcie pozornosti zhora nadol (top-down). Založený je na architektúre nazvanej ML-Net (Multi-Level Network[7]), ktorá miesto klasických konvolučných vrstiev využíva dilatované konvolučné vrstvy, ktoré limitujú efekt zmenšovania. Táto architektúra použitá pre spracovanie vstupného obrázka je nasledovaná konvolučnými LSTM vrstvami, ich naučené výstupy potom spracováva už klasická konvolučná vrstva, výstupom ktorej je mapa výraznosti. Popisovaný postup je zobrazený na obrázku 10.

4. EXISTUJÚCE MODELÝ VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

Obr. 10: Diagram modelu využívajúceho dilatované konvolučné vrstvy v kombinácii s LSTM vrstvami [8]

Vďaka architektúre zobrazenej na obrázku vyššie je možné nezávisle na sebe trénovať dilatovanú konvolučnú sieť (alebo použiť predtrénovanú, či o niečo inú) a konvolučnú LSTM sieť. Veľkou výhodou dilatovanej konvolučnej siete je stratégia zväčšenia výstupného rozlíšenia obrázka, zatiaľ čo sa zachováva mierka, na ktorej operujú konvolučné filtre a počet parametrov. To je rozdiel oproti klasickej konvolučnej sieti, kedy je vstupný obrázok po extrakcii črt obvykle zmenšený, čo môže značne zhoršiť presnosť predikcie máp výraznosti.

Spomínané LSTM vrstvy (podrobnejšie zobrazené aj na obrázku 10) využívajú kombináciu aktivačných funkcií *softmax*, *tanh* a *sigmoid*, kedy pri spracúvaní sekvenčne aktualizujú svoj interný stav. Ako vstup dostanú vektor extrahovaných črt z dilatovaných konvolučných vrstiev (X), ktoré spracúvajú vstupné obrázky, a generovanú mapu výraznosti z predošlej LSTM vrstvy (s výnimkou prvej). Táto generovaná mapa je ešte upravená mechanizmami pozornosti, ktoré sa selektívne zameriavajú na rôzne časti obrázku. Vo výsledku je potom vektor extrahovaných črt (X) a upravená generovaná mapa (X_t) z predošlej vrstvy ešte ďalej spracovávaná aktivačnými funkciami *tanh*.

Výstup z týchto vrstiev je ďalej upravený štandardnými konvolučnými vrstvami do výsledných máp výraznosti.

Ďalšou zaujímavou vecou na tomto riešení je zvolenie funkcie chyby (z angl. loss function). Autori nepoužili žiadny z tradičnejších typov, ale použili lineárnu

4. EXISTUJÚCE MODELÝ VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

kombináciu troch rôznych evaluačných metrík (popísané v kapitole 5), v tvare:

$$L(y, y^{den}, y^{fix}) = \alpha L1(y, y^{fix}) + \beta L2(y, y^{den}) + \gamma L3(y, y^{den}) \quad (9)$$

Pre vyššie uvedené platí:

y - predikovaná mapa výraznosti

y^{den} - pravdepodobnostná distribúcia (z angl. groundtruth density distribution)

y^{fix} - binárna mapa fixácií

α, β, γ - tri skalárne hodnoty určené k vybalancovaniu troch funkcií chyby

$L1, L2, L3$ - tri funkcie pre výpočet evaluačných metrík, za radom Normalizovaná cesta výraznosti (NSS, z angl. Normalized Scanpath Saliency), Lineárny korelačný koeficient (CC), Kullback-Leiblerova divergencia (KL-Div), všetky bližšie popísané v kapitole 5.

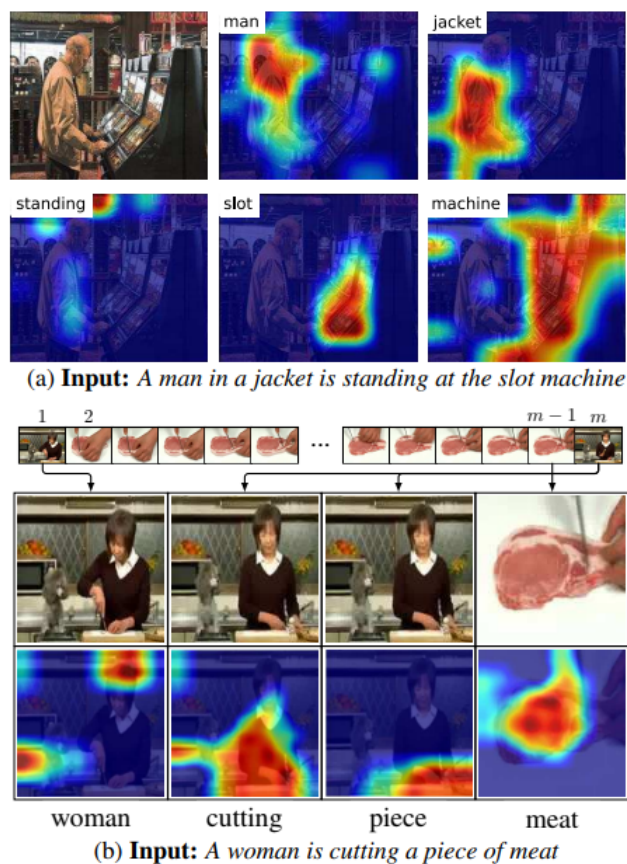
Za veľkú výhodu tohto riešenia pokladáme možnosť predikcie aj oboch typov pozornosti, v závislosti od datasetu, na ktorom je model natrénovaný. Taktiež možnosť nezávislej výmeny submodelov (dilatovaná konvolučná sieť, konvolučná LSTM sieť) sa javí ako veľmi výhodná, keďže uľahčuje protypovanie bez nutnosti nového natrénovania celého modelu. Za miernu nevýhodu možno považovať značnú komplexitu modelu a s tým spojené nároky na hardvér, rovnako ako aj na čas nutný na natrénovanie od nuly, v prípade, že nechceme použiť predtrénované modely.

4.2.3 Pozornosť zhora nadol vedená titulkami

Jedným z ukázkových príkladov pozornosti zhora nadol (top-down) je úloha nájdenia nejakého konkrétneho objektu v scéne, čím sa inšpirovali výskumníci z Bostonskej univerzity. Predstavili model²⁰ [27] schopný predikcie máp výraznosti na základe kľúčových slov v zadanej vete a príslušnom obrázku alebo videu, príklad predikcií možno vidieť na obrázku 11.

²⁰<http://ai.bu.edu/caption-guided-saliency/>

4. EXISTUJÚCE MODELY VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

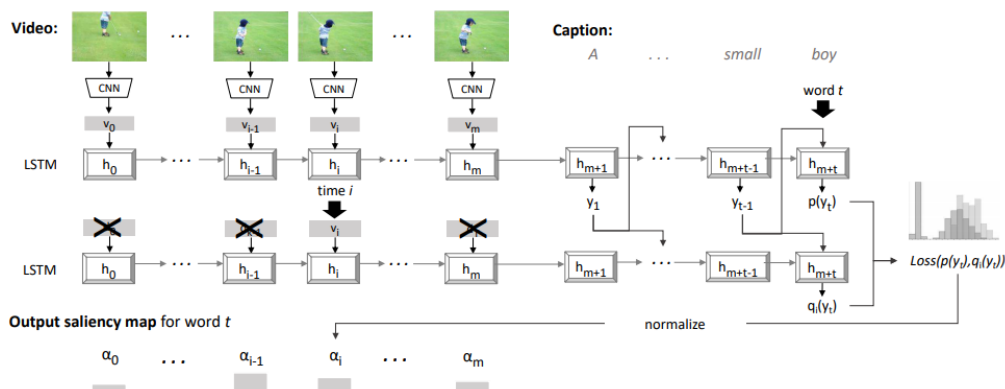

Obr. 11: *Predikcia salientných oblastí na základe klúčových slov vo vete, hore po a predikcia pre obrázkov, dolu po b predikcia pre video[27]*

Autori použili prístup nazvaný titulkami vedená vizuálna pozornosť (z angl. Caption-Guided Visual Saliency), ktorý produkuje mapy výraznosti pre nepohyblivé obrázky alebo video. Ako základný model použili LSTM enkóder-dekóder (z angl. encoder-decoder), ktorý predikuje aj dočasné (z videa) aj priestorové (z obrázkov) salientné mapy na základe klúčových slov vo vete (vstupné titulky, popis) a mapuje ich na vstupné obrázky (alebo video). Vstupné titulky sú spracovávané LSTM vrstvami. Na obrázku 12 je možné vidieť načrtnutý model riešenia. Ako prvá vstupná vrstva funguje konvolučná neurónová sieť reprezentujúca enkóder pre video, ktorá "zakóduje" reprezentáciu obrázkov aj s aktiváciami všetkých vizuálnych konceptov detekovaných vo video. Tieto informácie posunie ďalej ako vektor pre LSTM vrstvy reprezentujúce dekóder - ten rozhoduje o tom, ktoré časti použije

5. METRIKY POUŽÍVANÉ NA OHODNOTENIE MODELOV VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

pomocou LSTM výstupných brán k predikcii mapy výraznosti pre kľúčové slovo v čase t . Autori ďalej zvolili veľmi šikovné riešenie pre predikciu máp len pre obrázky - jednoducho výstup produkovaný poslednou konvolučnou vrstvou zmenili na tzv. "dočasnú" sekvenciu (vektor): $V = (v_1, \dots, v_m)$. Tá je vytvorená sekvenčne scan-ovaním obrázka riadok po riadku z ľavého horného rohu do pravého dolného rohu. Prvá LSTM vrstva potom tento upravený vektor spracuje a posunie ďalej k dekodovaniu na kľúčové slová vo vete.

Obr. 12: Diagram modelu neurónovej siete[27], zhora vstup vl'avo vo forme videa, vpravo titulky k nemu. V strede LSTM vrstvy neurónovej siete, dolu výstupná mapa výraznosti pre kľúčové slová.

Popisované riešenie je ukázkovým modelom pre predikciu pozornosti počas hľadania objektov v scéne. Veľkou výhodou je použitie LSTM vrstiev pre zachytenie predošlého kontextu ako aj možnosť predikcie pre video aj obrázky iba s minimálnymi zmenami.

5 Metriky používané na ohodnotenie modelov vizuálnej pozornosti

Obvykle sa modely k predikcii vizuálnej pozornosti evaluujú 2 spôsobmi, a to buď vzhľadom na pohyb očí (resp. fixácie) alebo vzhľadom na originálnu mapu výraznosti. K tomu slúži veľké množstvo metrík[5], medzi tie najčastejšie používané patria:

5. METRIKY POUŽÍVANÉ NA OHODNOTENIE MODELOV VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

- NSS - Normalizovaná cesta výraznosti (z angl. Normalized Scanpath Saliency). Využíva priemer hodnôt výraznosti na n fixácií v normalizovanej mape podľa nasledovného vzorca:

$$\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{s(x_h^i, y_h^i) - \mu_s}{\sigma_s} \quad (10)$$

- AUC - Oblasť pod ROC krivkou (z angl. Area Under the ROC Curve). Ľudské fixácie sú považované za pozitívnu sadu a niektoré body na obrázku sú vybrané ako negatívna sada. K mape výraznosti je potom pristupované ako k binárnemu klasifikátoru na separáciu pozitívnych vzorkov od negatívnych. Presnosť podľa tejto metriky je daná nasledovne:

- 0.90 - 1 = výborná
- 0.80 - 0.90 = dobrá
- 0.70 - 0.80 = priemerná
- 0.60 - 0.70 = slabá
- 0.50 - 0.60 = veľmi slabá

- sAUC - Zamiešaná oblasť pod ROC krivkou (z angl. shuffled Area Under the ROC Curve) je mierna modifikácia vyššie uvedenej metriky, kedy ako negatívna sada nie sú vybrané len niektoré body, ale všetky body, ktoré nie sú ľudskými fixáciami, sú považované za negatívne. Určenie presnosti na základe hodnôt je rovnaké ako pri AUC.
- CC - Korelačný koeficient, určuje prakticky podobnosť v tomto prípade dvoch máp výraznosti, kde jedna je výsledok modelu vizuálnej pozornosti a druhá je reálna mapa vypočítaná z fixácií.

$$CC(s, h) = \frac{cov(s, h)}{\sigma_s \sigma_h} \quad (11)$$

- KL-Div - Kullback-Leiblerova divergencia[6], všeobecné teoretické meranie rozdielu medzi dvoma pravdepodobnosťmi distribúciami. V oblasti predikcií vizuálnej pozornosti sa často nazýva aj AUC-Judd. Ako vstup berie mapu

5. METRIKY POUŽÍVANÉ NA OHODNOTENIE MODELOV VIZUÁLNEJ POZORNOSTI

výraznosti P a mapu fixácií (z angl. ground truth fixation map) Q^D , evaluuje stratu informácie keď je P použité k aproximácii Q^D .

$$KL(P, Q^D) = \sum_i Q_i^D \log \left(\epsilon + \frac{Q_i^D}{\epsilon + P_i} \right) \quad (12)$$

6 Návrh

Na základe analýzy problémovej oblasti a existujúcich riešení sme sa rozhodli najprv použiť konvolučnú neurónovú sieť (jej popis a architektúra v kapitole 6.1), čo sa pretavilo aj do prvotných experimentov (kapitola 6.2) vykonávaných v rámci predmetu Počítačové videnie²¹.

6.1 Návrh neurónovej siete

Celá architektúra je načrtnutá na schéme na obrázku 13 vytvorenej pomocou nástroja TensorBoard²².

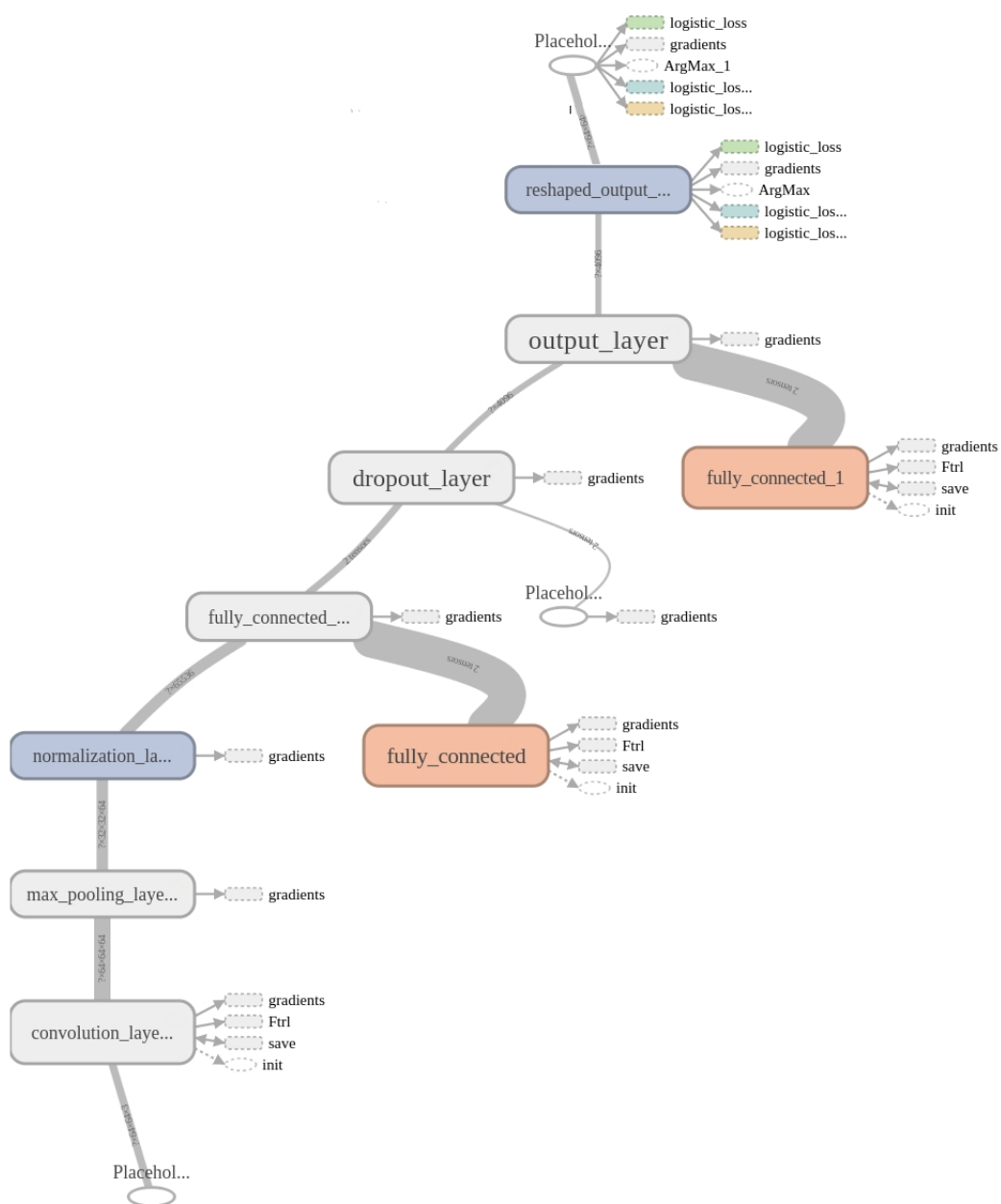
Jedná sa o jednoduchú sieť so vstupnou konvolučnou vrstvou pre spracovanie obrázkov. Táto vrstva obsahuje konvolučný filter (veľkosť 5x5) s aktivačnou funkciou sigmoid. Výstup z nej ďalej pokračuje do vrstvy združovania, kde sa použije operácia MAX s filtrom o veľkosti 2x2 a krokom tiež s veľkosťou 2. Po nich nasleduje vrstva normalizácie, kde je celý výstup zlúčený do jednej širokej vrstvy. Za ňou sa nachádza plne prepojená vrstva (z angl. fully-connected layer) s aktivačnou funkciou sigmoid a vrstva výpadku (z angl. dropout layer[31]), ktorej hodnota (v rozmedzí od 0 do 1) určuje, aké percentuálne množstvo neurónov aj s prepojeniami bude dočasne skrytých. Táto možnosť umožňuje počas učenia sa predchádzať pretrénovaniu. Za vrstvou výpadku už nasleduje iba výstupná vrstva a jej transformácia na 2D maticu, obrázok predstavujúci mapu výraznosti, ktorú chceme dostať.

Aktivačná funkcia sigmoid je použitá najmä preto, že mapa výraznosti je prakticky pravdepodobnostné rozdelenie, t. j. sieť sa snaží predikovať pravdepodobnosti výraznosti každého pixelu. Ako algoritmus učenia sme zvolili štandardný algoritmus spätného šírenia chyby (z angl. backpropagation) s trochu extravagantným FTRL optimizérom.

²¹<http://vgg.fiit.stuba.sk/teaching/computer-vision/>

²²https://www.tensorflow.org/get_started/summaries_and_tensorboard/

6. NÁVRH

Obr. 13: Diagram reprezentujúci architektúru neurónovej siete, zdola vstupná konvolučná vrstva nasledovaná ostatnými vrstvami siete až po výstupnú, spolu s transformáciou na 2D maticu reprezentujúcu predikovanú mapu výraznosti pre vstupný obrázok

6.2 Prvotné experimenty

Pre prvotné experimenty sme sa rozhodli zvoliť problém predikcie vizuálnej pozornosti v častiach obrázkov, konkrétne v tzv. regiónoch záujmu (z angl. regions of interest, ROIs), ktoré sme zvolili v okolí fixácií na obrázky. Z veľkého množstva problémov, s ktorými sme sa potýkali, bol jedným z najväčších práve dataset, keďže bolo nutné vhodne ho zvoliť a predprípraviť (extrakcia regionov záujmu pre obrázky, mapy výraznosti, správne oštiekovanie, ...)

6.2.1 Dataset

Dataset použitý k trénovaniu navrhutej neurónovej siete tvorili spomínané regióny záujmu extrahované z niekoľkých voľne dostupných dataset-ov vizuálnej pozornosti (CAT2000[4], NUSEF²³, ...). Keďže vo viacerých z nich chýbali úplné informácie k výpočtu máp výraznosti, rozhodli sme sa ich extrahovať rovnako ako pri obrázkoch scény z obrázkov máp výraznosti. Vizualizáciu popisovanej extrakcie v okolí fixácií možno vidieť na obrázku 14. Nevyhovujúce časti datasetov (ako napr. abstraktné umenie, fraktály, cartoon obrázky, ...) boli odfiltrované.

Obr. 14: Vizualizácia extrakcie regiónov záujmu, vľavo obrázok, vpravo mapa výraznosti k nemu

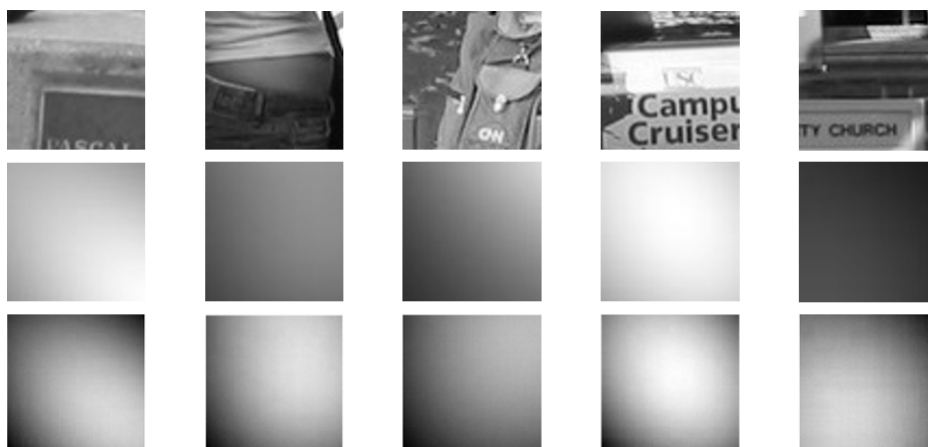
Mapy výraznosti boli extrahované ako grayscale obrázky, kde hodnota pixelu prakticky určuje intenzitu. Získané dáta boli ďalej pre neurónovú sieť normalizované.

²³<http://mmas.comp.nus.edu.sg/NUSEF.html>

6. NÁVRH

6.2.2 Výsledky

Navrhovanú sieť sme trénovali na priravenom datasete (nakoniec obsahoval zhruba 500 000 vzoriek), ktorý bol rozdelený štandardne v pomere 80:10:10 (80 - trénovanie, 10 - validácia, 10 - testovanie). Validácia prebiehala po každej iterácii a trénovanie končilo v momente keď sa chyba na validačných dátach začala výrazne odlišovať oproti najnižšej dosiahnutej (pomaly dochádzalo k pretrénovaniu). V závere mala sieť chybu predikcie na testovacích dátach na úrovni 0.29, chyba bola počítaná ako priemer chýb v každom bode obrázka. Na obrázku 15 možno vidieť porovnanie predikovaných máp výraznosti s originálnymi a so vstupnými obrázkami.

Obr. 15: Porovnanie predikcií (dolu) s originálnymi mapami výraznosti (v strede) voči vstupným obrázkom (hore)

Pri snahe vypočítať metriky pre predikcie sme narazili na problém, ktorý sme si na začiatku neuvedomili. Väčšina metrík evaluuje mapu výraznosti voči binárnej matici reprezentujúcej fixáciu na obrázok. Vzhľadom na to, že našim vstupom boli regióny záujmy v okolí fixácií, vo väčšine prípadov tieto binárne matice obsahovali len jednu fixáciu. Vďaka tomu mali metriky (AUC, sAUC, NSS) nezmyselne vysoké hodnoty. Z tohto dôvodu ich teda považujeme za nerelevantné a jediná metrika, podľa ktorej sa môžeme riadiť, je korelačný koeficient, keďže ten evaluuje predikovanú mapu voči tej pôvodnej. Jeho hodnoty na testovacích dátach sa v priemere pohybovali na hranici 0.563.

7 Zhrnutie

Vypracovaná prvá časť diplomového projektu zachytáva analýzu problémovej oblasti vizuálnej pozornosti, analýzu nosnej časti pripravovaného riešenia (neurónových sietí) a detailný popis fungovania a princípov existujúcich riešení, modelov k predikcii pozornosti oboch typov. V aktuálnom stave práca poskytuje dostatočné množstvo informácií k oboznámeniu sa s problematikou a pochopenie klúčových existujúcich riešení.

Súčasťou odovzdávanej časti je taktiež prvotný návrh neurónovej siete spolu s počiatočnými experimentami a výsledkami. Z nich vyplynulo, že aj keď neurónová sieť tohto typu je schopná naučiť sa isté závislosti v častiach obrázkov a niečo aj predikovať, presnosť sa nejaví byť dostatočná vzhľadom na značné obmedzenie informácií o celej scéne. Tieto prvotné experimenty nám taktiež napovedajú, kam by sa práca mohla v ďalších mesiacoch uberať. V prvom rade vzhľadom na problémy s vyhodnotením predikcií v častiach obrázkov metrikami sa javí ako rozumné upustiť od predikovania na podobrázkoch a sústrediť sa radšej na plnohodnotnú predikciu pre celý obrázok. Ako druhú klúčovú vec je vhodné uviesť, že samotná konvolučná neurónová sieť pravdepodobne nebude schopná odvieť si všetky závislosti vzhľadom na sémantický kontext scény a pozornosť zhora nadol (top-down). Preto bude prospešné použiť ju v kombinácii napríklad s LSTM sieťou (alebo jej variantami), ktorá vzhľadom na svoju schopnosť "pamäť" poskytuje oveľa väčšie možnosti obsiahnutia klúčových informácií o scéne, čo koniec koncov vyplýva aj z analyzovaných riešení.

Literatúra

- [1] Kvasnička V. a kol. *Úvod do teórie neurónových sietí*. Iris, 1997.
- [2] Mariusz Bojarski, Davide Del Testa, Daniel Dworakowski, Bernhard Firner, Beat Flepp, Prasoon Goyal, Lawrence D Jackel, Mathew Monfort, Urs Muller, Jiakai Zhang, et al. End to end learning for self-driving cars. *arXiv preprint arXiv:1604.07316*, 2016.
- [3] Ali Borji and Laurent Itti. State-of-the-art in visual attention modeling. *IEEE transactions on pattern analysis and machine intelligence*, 35(1):185–207, 2013.
- [4] Ali Borji and Laurent Itti. Cat2000: A large scale fixation dataset for boosting saliency research. *arXiv preprint arXiv:1505.03581*, 2015.
- [5] Ali Borji, Hamed R Tavakoli, Dicky N Sihite, and Laurent Itti. Analysis of scores, datasets, and models in visual saliency prediction. In *Proceedings of the IEEE international conference on computer vision*, pages 921–928, 2013.
- [6] Zoya Bylinskii, Tilke Judd, Aude Oliva, Antonio Torralba, and Frédo Durand. What do different evaluation metrics tell us about saliency models? *arXiv preprint arXiv:1604.03605*, 2016.
- [7] Marcella Cornia, Lorenzo Baraldi, Giuseppe Serra, and Rita Cucchiara. A deep multi-level network for saliency prediction. In *Pattern Recognition (ICPR), 2016 23rd International Conference on*, pages 3488–3493. IEEE, 2016.
- [8] Marcella Cornia, Lorenzo Baraldi, Giuseppe Serra, and Rita Cucchiara. Predicting human eye fixations via an lstm-based saliency attentive model. *arXiv preprint arXiv:1611.09571*, 2016.
- [9] Renwu Gao, Faisal Shafait, Seiichi Uchida, and Yaokai Feng. A hierarchical visual saliency model for character detection in natural scenes. In *International Workshop on Camera-Based Document Analysis and Recognition*, pages 18–29. Springer, 2013.

-
- [10] Renwu Gao, Faisal Shafait, Seiichi Uchida, and Yaokai Feng. A hierarchical visual saliency model for character detection in natural scenes. In *International Workshop on Camera-Based Document Analysis and Recognition*, pages 18–29. Springer, 2013.
 - [11] Felix A Gers, Jürgen Schmidhuber, and Fred Cummins. Learning to forget: Continual prediction with lstm. 1999.
 - [12] E Bruce Goldstein. *The Blackwell handbook of sensation and perception*. John Wiley & Sons, 2008.
 - [13] Alex Graves, Marcus Liwicki, Santiago Fernández, Roman Bertolami, Horst Bunke, and Jürgen Schmidhuber. A novel connectionist system for unconstrained handwriting recognition. *IEEE transactions on pattern analysis and machine intelligence*, 31(5):855–868, 2009.
 - [14] Richard Langton Gregory. *Concepts and mechanisms of perception*. Charles Scribner’s Sons, 1974.
 - [15] Trevor Hastie, Robert Tibshirani, and Jerome Friedman. Unsupervised learning. In *The elements of statistical learning*, pages 485–585. Springer, 2009.
 - [16] Laurent Itti. Visual salience. *Scholarpedia*, 2(9):3327, 2007.
 - [17] Laurent Itti and Christof Koch. Computational modelling of visual attention. *Nature reviews neuroscience*, 2(3):194, 2001.
 - [18] Andrej Karpathy and Li Fei-Fei. Deep visual-semantic alignments for generating image descriptions. In *Proceedings of the IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition*, pages 3128–3137, 2015.
 - [19] Diederik Kingma and Jimmy Ba. Adam: A method for stochastic optimization. *arXiv preprint arXiv:1412.6980*, 2014.
 - [20] Fei-Fei Li, Andrej Karpathy, and J Johnson. Cs231n: Convolutional neural networks for visual recognition, 2015.

- [21] Huiying Liu, Min Xu, Jinqiao Wang, Tianrong Rao, and Ian Burnett. Improving visual saliency computing with emotion intensity. *IEEE transactions on neural networks and learning systems*, 27(6):1201–1213, 2016.
- [22] H Brendan McMahan, Gary Holt, David Sculley, Michael Young, Dietmar Ebner, Julian Grady, Lan Nie, Todd Phillips, Eugene Davydov, Daniel Golovin, et al. Ad click prediction: a view from the trenches. In *Proceedings of the 19th ACM SIGKDD international conference on Knowledge discovery and data mining*, pages 1222–1230. ACM, 2013.
- [23] Fayyaz ul Amir Afsar Minhas and Asa Ben-Hur. Multiple instance learning of calmodulin binding sites. *Bioinformatics*, 28(18):i416–i422, 2012.
- [24] Volodymyr Mnih, Koray Kavukcuoglu, David Silver, Alex Graves, Ioannis Antonoglou, Daan Wierstra, and Martin Riedmiller. Playing atari with deep reinforcement learning. *arXiv preprint arXiv:1312.5602*, 2013.
- [25] Michael A Nielsen. *Neural networks and deep learning*. Determination Press, 2015.
- [26] Patrik Polatsek. Saliency maps. Prezentácia, 2015.
- [27] Vasili Ramanishka, Abir Das, Jianming Zhang, and Kate Saenko. Top-down visual saliency guided by captions. In *Proceedings of the IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR)*, volume 1, page 7, 2017.
- [28] Sebastian Ruder. An overview of gradient descent optimization algorithms. *arXiv preprint arXiv:1609.04747*, 2016.
- [29] Hasim Sak, Andrew W Senior, and Françoise Beaufays. Long short-term memory recurrent neural network architectures for large scale acoustic modeling. In *INTERSPEECH*, pages 338–342, 2014.
- [30] Chengyao Shen and Qi Zhao. *Webpage Saliency*, pages 33–46. Springer International Publishing, Cham, 2014.
- [31] Nitish Srivastava, Geoffrey E Hinton, Alex Krizhevsky, Ilya Sutskever, and Ruslan Salakhutdinov. Dropout: a simple way to prevent neural networks

- from overfitting. *Journal of Machine Learning Research*, 15(1):1929–1958, 2014.
- [32] Daniel Svozil, Vladimir Kvasnicka, and Jiri Pospichal. Introduction to multi-layer feed-forward neural networks. *Chemometrics and intelligent laboratory systems*, 39:43–62, 1997.
- [33] Tijmen Tieleman and Geoffrey Hinton. Lecture 6.5-rmsprop: Divide the gradient by a running average of its recent magnitude. *COURSERA: Neural Networks for Machine Learning*, 4(2), 2012.

A Plán ďalšej práce

Plán a rozdelenie práce na ďalší semester:

- refaktORIZÁCIA a upratanie doterajšej práce (kód, vygenerovaný dataset)
- experimentÁCIA s neurónovou sieťou
- nájdenie možných verejne dostupných datasetov pre pozornosť zhora nadol (top-down)
- prípravenie experimentu pre získanie dát pre pozornosť zhora nadol (top-down)
- vykonanie experimentu s čo najväčším počtom ľudí
- experimenty s rôznymi typmi sietí (dilatovaná konvolučná sieť, LSTM, konvolučná LSTM, ...)
- porovnanie výsledkov s inými riešeniami
- predbežné doplnenie dokumentácie